

**Lärarytildningen
Examensarbete
Hösten 2004**

HÖGLÄSNINGENS OCH LÄSMILJÖNS BETYDELSE I FÖRSKOLA OCH FÖRSKOLEKLASS

**Handledare:
Wiveca Friman**

**Författare:
Jaana Pettersson
Annika Svensson**

HÖGLÄSNINGENS OCH LÄSMILJÖNS BETYDELSE I FÖRSKOLA OCH FÖRSKOLEKLASS

Abstract

Syftet med vårt arbete är att undersöka högläsningens och läsmiljöns betydelse i förskola och i förskoleklass. I litteraturgenomgången gör vi en historisk tillbakablick på synen på barn, böcker och högläsning. Här beskrivs även hur högläsningen kan utveckla språket, fantasin, ge inspiration till att lära sig läsa, öka intresset för skriftspråket och ge stunder med gemenskap, närhet och trygghet.

Vi intervjuade lärare i förskola och förskoleklass och har tittat på när, hur och varför de arbetade med högläsning. Läsmiljön undersöktes och även om det förekom samarbete med biblioteket. Elevintervjuerna gjordes med elever som var sex till sju år och vi undersökte deras relationer till högläsning och vilket engagemang de mötte angående högläsning i skolan och hemmet. Resultatet av undersökningarna visade att förskolorna och förskoleklasserna använde sig av högläsning i stor utsträckning. Lärarna förstod vikten av högläsning och vilka fördelar det fanns med att läsa högt. De verkade även nöjda med den läsmiljö de hade i verksamheterna. Nästan alla elever tyckte om när någon läste högt för dem och de vet hur och var de vill sitta när de lyssnade.

Ämnesord: förskola, förskoleklass, högläsning, läsmiljön, språkutveckling

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING MED BAKGRUND OCH SYFTE	6
Bakgrund	6
Syfte	7
LITTERATURGENOMGÅNG	8
Synen på barn, böcker och högläsningens historia.....	8
Högläsning ger språkutveckling	10
Högläsning ger inspiration till att lära sig läsa	11
Högläsning ökar intresset för skriftspråket.....	12
Högläsning ger gemenskap, närhet och trygghet.....	13
Högläsning stimulerar fantasin	14
Läsmiljön.....	15
Tillgång och tillgänglighet.....	16
Presentation och skyltning	17
Att välja böcker.....	17
Vad säger läroplanerna om högläsning i förskolan och skolan.....	17
PROBLEMPRECISERING	19
EMPIRISK DEL	20
Uppläggning och genomförande	20
Redovisning av de sammanställda resultaten av lärarintervjuerna.....	22
Använder ni er av högläsning i barngruppen/klassen? Varför/varför inte?.....	22
När, hur och i vilken omfattning använder ni er av högläsning	22
Analys A När, hur och varför används högläsning?.....	23
Hur ser läsmiljön ut?.....	23
Är ni nöjda med läsmiljön?.....	24
Analys B Läsmiljön	24
Samarbetar ni med något bibliotek?	25
Analys C Samarbete med bibliotek	25
Är det något övrigt ni vill tillägga om högläsning.....	26
Analys D Övriga tillägg om högläsning	26
Redovisning av de sammanställda resultaten av elevintervjuerna	27
Tycker du om när någon läser för dig? Varför/varför inte?.....	27
Hur känns det när någon läser för dig?.....	27
Är det någon som läser för dig hemma?.....	27
Vem är det som väljer vilken bok ni ska läsa där hemma?.....	27
Är det någon som läser för er i skolan?	27
Vem är det som väljer vilken bok ni ska läsa i skolan?.....	28
Analys E Tycker du om när någon läser för dig? Bokval	28
Vem tycker du mest om att lyssna på som läser för dig? Varför?.....	28
Var vill du helst sitta eller ligga när någon läser för dig?.....	28
Analys F Vem vill du helst lyssna på som läser för dig? Favoritplats.....	28
Sammanfattning av analyserna	29

DISKUSSION	30
Slutsatser.....	31
Har vi uppnått vårt syfte	34
Uppslag för vidare studier	35
 SAMMANFATTNING	 36
 KÄLLFÖRTECKNING	 38
Elektroniska källor	39
BILAGOR	40
Bilaga 1 Information till berörda lärare	40
Bilaga 2 Information till berörda vårdnadshavare	41
Bilaga 3 Riksföreningen Allas barnbarn	42

Förord

Det var en gång mitt i vintern, och snöflingorna föll som fjädrar ned från himlen. Då satt en drottning och sydde vid ett fönster, vars karm var av svart ebenholts. Och medan hon sålunda sydde och såg upp på snön, stack hon sig med nålen i fingret, och tre droppar blod föll på snön. Och emedan det röda tog sig så vackert ut i den vita snön, tänkte hon för sig själv: - Ack, om jag hade ett barn så vitt som snö, så rött som blod och så svart som trät i fönsterkarmen (Världens bästa myter och sagor i urval, 1995 s 497).

Vi tackar vår handledare Wiveca Friman för all hjälp och stöd med detta examensarbete. Ett stort tack sänder vi även till alla lärare och elever som lät sig intervjuas och därmed delade med sig av sina erfarenheter och kunskaper till oss.

INLEDNING MED BAKGRUND OCH SYFTE

Bakgrund

Vi har valt att undersöka högläsningens och läsmiljöns betydelse i förskola och i förskoleklass. I förskola befinner sig barn som är från ett till fem år. I förskoleklass går de barn som fyller sex år innevarande år.

Människorna i dagens samhälle lever ett hektiskt liv och det är svårt att få tiden att räcka till. Aktiviteterna avlöser varandra och stunderna av samvaro minskar. Det finns statistik på att barns tid med föräldrarna har minskat (<http://www.scb.se>) och just därför måste vi ta oss tid till att underhålla våra relationer. Vi vinner mycket på om vi kan ge våra barn uppmärksamhet, gemenskap och närhet. Ett sätt är att hitta stunder på trivsamma platser, där vi i lugn och ro kan läsa högt för våra barn. I dagens högteknologiska samhälle anser många att boken faller i glömska. Farhågor finns att barnens lediga tid och uppmärksamhet riktas emot TV och datorer. Det finns fördelar med dessa informationsmedel och de har kommit för att stanna. Därför är det viktigt att vi genererar en bra grund för vidare språkutveckling genom att vi skapar och håller kvar ett intresse för böcker och läsning.

Läskunnigheten är inte så god som tidigare och barnen slukar inte böcker som förr. Under år 2000 startade två landsomfattande svenska kampanjer, Läsrörelsen och Läs 2000. Bakgrunden till denna kampanj var statistik på minskad läsning. Läsrörelsen ville lyfta fram den läsning som ”ger sammanhang och fyller människans inre med bilder, associationer och lust”. Läs 2000 har som huvuduppgift att bilda nätverk av läsfrämjare över hela Sverige. Bakom denna idé står Lennart Hellsing, en av vårt lands framgångsrika författare. Trots dessa kampanjer, nya litteraturstöd och många lässtimulansprojekt så har inte bokens status höjts (Kjersén Edman, 2002 s 218 f).

Våra egna erfarenheter som föräldrar, barnskötare och under den verksamhetsförlagda utbildningen visar att boken och högläsningen har fått en mindre betydelse i vardagen. Därför är det hög tid att fördelarna med högläsning och böcker lyfts fram för pedagoger, föräldrar och barn. Är boken hotad och hur kan vi göra för att väcka läslusten? Vi har upplevt att högläsning används som utfyllnad mellan andra aktiviteter i förskolan och i skolan. I boken *Läslust och lättläst* kan vi läsa en undersökning som visar att föräldrarnas högläsning i hemmet har minskat (Norberg, 2003 s 109).

Innan vi kan läsa och skriva så är det en stor fördel att få ta del av böckernas underbara värld. Genom högläsning och berättande kan vi så ett frö hos barnen så att de senare kan utveckla sitt intresse för litteraturen och dess innehåll. Högläsning i sin form har mycket att erbjuda såsom förbättrad fantasi och språkutveckling. Svensson (1995) anser att det är väsentligt att man läser böcker varje dag för barnen i förskolan, skolan och på fritidshemmet. Då får också de barn som ingen läser för hemma, chans att få kontakt med det skrivna språket, spänningen och fantasin som böckerna ger (Svensson, 1995 s 28 ff).

I början på vårt arbete tar vi upp synen på barn, böcker och högläsningens historia. Barnsynen har förändrats under årtionden och i och med det också barns förutsättningar och tillgången till böcker. Innehållet i barnböckerna har varierat under åren och har satt sin prägel på läsarna och framförallt på de barn som har fått lyssna till sagor och berättelser. Vi vill också i vår uppsats visa vilka fördelar det finns med högläsning och hur betydelsefull miljön är för att skapa läslust. Tillvägagångssättet för vårt arbete uppvisas och resultaten av intervjuerna redovisas, analyseras och kommenteras. I den avslutande diskussionen knyter vi ihop resultaten i undersökningen med egna reflektioner och sätter in dem i ett större sammanhang. Metoden vi använt oss av är intervjuer och vi har intervjuat lärare i förskola och i förskoleklass. Vi har också intervjuat elever i åldrarna sex till sju år.

Syfte

Syftet är att undersöka användandet av högläsning och läsmiljöns betydelse i ett antal förskolor och förskoleklasser. Samt visa betydelsen av högläsning och en god läsmiljö. Resultatet av vår undersökning kan ligga till grund för ett arbetssätt som sätter högläsningen i fokus.

LITTERATURGENOMGÅNG

Synen på barn, böcker och högläsningens historia

Med detta avsnitt vill vi ge läsaren en inblick i hur villkoren för barn och böcker har sett ut under årtionden. Högläsning förknippar vi starkt med böcker och dess innehåll. Genom denna tillbakablick vill vi visa att traditionen med högläsning har funnits sen länge och att det är viktigt att vi bevarar den till nästkommande generationer.

Den muntliga traditionen har funnits länge, redan på medeltiden kompletterades bilder utan ord med egna berättelser. Läsekonsten var inte utbredd och böcker ägde bara de rika. De som ville bekanta sig med en viss bok hade bäst möjligheter att höra boken uppläst för sig. Högläsning blev också en vanlig företeelse även för dem som inte var religiösa (Manguel, 1999 s 111 ff). Men den yngre generationen däremot fick mest ta del av bibelns berättelser och helgonens liv i religiösa böcker (Nettervik, 1994 s 5).

I början av 1000-talet fanns det kringresande gycklare som högläste eller sjöng på marknader och vid hoven. Dessa gycklare uppträdde för att roa och underhålla. En sedvänja som härstammade från romarrikets dagar var att högläsningen vid middagarna inte skulle dra uppmärksamheten ifrån måltiden, utan förstärka dessa stunder av njutning (Manguel, 1999 s 117). På 1200-talet begav sig människorna till de stora universiteten i Paris och Bologna för att lyssna på föreläsare, det vill säga de som bokstavligen läste högt ur böcker för studenterna (Säljö, 2000 s 185). Under 1300-talet läste de föräldrar som kunde, högt för sina barn. Så här skrev den toscanske advokaten Ser Lapo Mazzei år 1399 till sin vän köpmannen Francesco di Marco Datini: ”Finns det möjligheter att jag kan få låna boken *Den helige Franciscus små blommor* av er så att jag kan använda den som högläsningbok till mina söner på vinterkvällarna.”

På 1600-talet var improviserade träffar vanliga, då det ofta hölls informella offentliga uppläsningar bland åskådarna. Även vid de årliga skördefesterna samlades många arbetare runt någon av dem som kunde läsa, som då läste högt för alla (Manguel, 1999 s 118). Det var på detta århundrade man började se barnet som en individ. Skolan skulle nu ta ansvar för uppfostran. Genom lek och roande sysselsättning skulle barnen ta till sig kunskap. Den engelska filosofen John Locke betonade lekens betydelse för barnet. Han menade att barnet fick kunskap genom erfarenheter. Men fortfarande hade kyrkan en stor roll som uppfostrare i

samhället och barnlitteraturen bestod av religiöst och moraliskt innehåll (Nettervik, 1994 s 6 f). Enligt barnboksforskaren Göte Klingberg gavs den första svenska barnboken *Een Sköön och härligh jungfrw speghel* ut i Stockholm 1591. Han anger tre skäl: boken är skriven på svenska, den riktar sig enbart till unga läsare och den är inte avsedd som lärobok för skolans eller kyrkans verksamhet (Nettervik, 1994 s 5). År 1679 gav fransmannen Charles Perrault ut sagosamlingen *Gåsmors sagor*. Samlingen bestod av åtta moraliserande sagor, bland annat sagan om *Lilla Rödhättan* och *Mästerkatten i stövlarna*.

Den tidigaste barnlitteraturen är skriven för vuxna men omarbetades så att den passade barnen under 1700- talet. Tydliga exempel på detta är *Robinson Crusoe* (1719) och *Gullivers resor* (1726). I skolan infördes särskilda läseböcker för barn och det skrivs skönlitterära böcker för barn som nyss börjat läsa (Nettervik, 1994 s 9). Jean Jacques Rousseau (1712-1778) den franske upplysningsmannen, skriver nu den berömda uppfostringsromanen *Emile* eller *Om uppfostran* (1762). På 1700-talet blev även konstssagor populära, dessa sagor har sen haft en stor betydelse för barnlitteraturens utveckling (Lindhagen, 1993 s 13).

Under romantiken förändrades synen på barnen ytterligare, barnlitteraturen skulle inte bara roa utan undervisa också. Romantikerna satte känslan och fantasin främst. Nu föddes även intresset för muntligt berättande och folksagor fick så fäste i familjerna (Nettervik, 1994 s 7).

1906-07 kom *Nils Holgersson underbara resa genom Sverige* och författaren till denna geografibok var den före detta skollärarinnan Selma Lagerlöf (1858-1940). Många barn har haft denna bok som högläsning i folkskolan. Det är vid sidan om *Pippi Långstrump*, den svenska bok som nått de flesta läsare i världen. Elsa Beskow (1874-1953) debuterade 1897 med *Sagan om den lilla, lilla gumman*. Den största framgången hade hon med böckerna om *Tant Grön, Tant Brun och Tant Gredelin* (1918) (Kjersén Edman, 2002 s 79 ff).

Charlotte Bühler en österrikisk utvecklingspsykolog skriver år 1918 att sagan fascinerar för att den liknar världen sedd från barnets kognitiva utvecklingsnivå. Det var Bühler som införde begreppet sagoålder (4-8 år) och framhöll vikten av sagoläsning även för mycket små barn. Men den amerikanska förskolepedagogen Lucy Sprague Mitchell var oense om Böhlers tankar. Hon menade att sagor och berättelser skulle vara verklighetsförankrade. Barnen skulle kunna känna igen sig i miljöerna (Lindhagen, 1993 s 23).

Omkring 1945 blev Astrid Lindgren, Lennart Hellsing och Tove Jansson de stora namnen i svensk barnlitteratur. Nu började modiga barnpsykologer att prata om fri uppfostran. En frihet att bli den man kunde bli i samspel med andra barn och vuxna. Barnen skulle vara fria från hämningar och skulle bli respekterade för sin vilja, sina känslor och tankar. Lindgrens *Pippi Långstrump* blev något nytt, författaren bejakar fullt ut barnets språk och perspektiv (Nettervik, 1994 s 172).

Den vardagsnära berättelsen genomsyrade barnlitteraturen på 1960- och 1970- talet i Sverige såväl som i övriga Europa. Folksagorna bannlystes mer eller mindre, allt som skildrades skulle vara realistiskt (Lindhagen, 1993 s 23). Bilderboken blev nu modern och utgår från barnets vardagsverklighet med skilsmässor och daghem. Man börjar också skildra syskonavund och ilska i böckerna (Hallberg, 1993 s 134 f). Men i slutet av 1970-talet kom åter sagor och folksagor i ropet. I 1970- och 1980-talens barnlitteratur är barnets övergivenhet ett återkommande motiv i författarnas böcker (Kjersén Edman, 2002 s 128 ff). De svåra livsfrågorna framträdde som ett av de stora motiven i 1980-talets och det tidiga 1990-talets litteratur. Den stora bredden och genreblandningen är också typiskt för den moderna barnlitteraturen. Många författare och tecknare idag väljer att gestalta allmänmänskliga frågor i sina barnböcker. Även för den vuxna framstår barnlitteraturen som en angelägen läsning inte bara för att få kunskap om barnen utom också för oss själva (Hallberg, 1993 s 135).

Högläsning ger språkutveckling

Redan efter födsloögonblicket är barnet förberett för och inställt på språklig kommunikation. Det lilla barnet deltar aktivt i kommunikativt samspel med omgivningen med blickar, leenden, röst, mun och kroppsrörelser. Barnet använder sig medvetet av signaler för att få kontakt, barnet är inte bara en passiv mottagare av signaler från omgivningen. Barnet utnyttjar tidigt jollret i det kommunikativa samspelet. När barnet jollrade trodde man förut att de endast tränade talapparaten för att småningom lära sig tala, men nu vet man att barns joller är också svar på den vuxnes tal (Söderbergh, 1988 s 14 f). Det är ju genom språket som människan har den unika förmågan att dela erfarenheter med varandra. Det mänskliga språket är en oändligt rik komponent för att skapa och kommunicera kunskap (Säljö, 2000 s 34 f). Språket och ordet gör människan just till människa. Att ge barnet ett rikt och levande språk hör till de mest angelägna uppgifterna. Vi måste lyssna till dem, tala med dem, berätta för dem och läsa för

och med dem och helt enkelt skapa möjligheter för alla barn att utveckla sitt språk. Läsutvecklingen och barnboken är en väg till språket (Hallberg, 1993 s 5).

Lundberg (2003) menar att det borde vara alla barns mänskliga rättighet att få lyssna till högläsning i en tidig ålder. Barnet tränar härigenom upp sitt ordförråd, sin fantasi, sin begreppsvärld och sin empatiförmåga. I den tidiga högläsningen väcks barnets lust och glädje inför texter (Lundberg, 2003 s 63). När barnet hör språket parallellt med att det observerar verkligheten och att detta upprepas i identiska situationer, så upptäcker barnet att det finns ett samband mellan språk och verklighet (Söderbergh, 1988 s 18). Säljö (2000) säger, att utveckla resonemang om omvärlden är ett av de mest påtagliga sätt genom vilket människan samlar erfarenheter och omskapar sin verklighet (Säljö, 2000 s 34).

Det är vi vuxna som förmedlar det tidigaste verbala språket som barnet sen successivt efter behov kommer att använda sig av i samspelet med sina kamrater och sin omgivning (Söderbergh, 1988 s 84). När vi läser högt för barn som själv kan läsa, är det bra om vi läser böcker som har ett språk som är mer komplicerat än i de böcker som de själv läser. Olika författare uttrycker sig på olika sätt och det är nyttigt att komma i kontakt med andra uttrycksätt än dem man är van vid (Norberg, 2003 s 110). När vi lyssnar kan vi ha utbyte av ett språk som är svårt för oss själva att läsa. Utvecklingen går framåt när vi sträcker oss efter något som vi inte når riktigt. Vi kan också lyssna på texter vid högläsning som vi inte skulle få tillgång till på annat sätt. Det gör högläsningen nödvändig (Chambers, 1995 s 69).

Svensson (1995) säger att när vi läser en bok är det viktigt att hålla kvar den röda tråden men någon gång under bokläsningen kan man göra en paus för samtal. När man sen har läst färdigt boken kan man anknyta till något som barnen har varit med om och undersöka om de har förstått ord i texten. Vi vet att samtal om vad man har läst påverkar språkutvecklingen mer positivt än om man bara läser boken (Svensson, 1995 s 28 ff).

Högläsning ger inspiration till att lära sig läsa

Litteraturläsningens främsta mål i skolan blir att skapa lust till boken som en livsledsagare (Hallberg, 1993 s 5). Lärarens insats är mycket betydelsefull när det gäller att stimulera varje barns intresse i att läsa en text eller bok. Vi ska hitta texter som angår dem och skapa atmosfär kring läsning som präglas av glädje och lust. Samtidigt ska vi väcka intresset genom att ge en

bakgrund till böckerna och kanske läsa det första kapitlet högt (Lundberg, 2003 s 18). Ett av de tidigaste tecknen på begynnande läsintresse är när barn vill lyssna på berättelser och sagor. Ett barn som visar läsintresse läser gärna för andra (Lundberg, 2003 s 63 ff). Vid skrivning och läsning är rik tillgång på ord av stor betydelse. Det är skolans ansvar att hjälpa barn med begränsat ordförråd, både till att stödja det talade språket och underlätta deras läsning och skrivning (Taube, 1997 s 111). Enligt Norberg (2003) betyder omgivningen mycket för barnets inställning till läsning och skrivning. Det är viktigt att det finns böcker och tidningar som vuxna läser och att vi läser sagor högt för barnen. Ett barn som sitter hos en vuxen och tittar i en bok kan upptäcka att boken kan innehålla både bilder och text, en berättelse. De lär sig hur man bläddrar och åt vilken riktning man läser. Att lyssna till det skrivna språket gör det lättare att själv sen läsa. Det är betydelsefullt att barnen tycker det verkar roligt att kunna läsa och skriva. För att bli en god läsare behöver man många bra böcker på lämplig svårighetsnivå. Barnen från dessa läsmiljöer kan ofta redan läsa när de ska börja skolan (Norberg, 2003 s 26 ff).

Vi ska inte sluta läsa högt när barnet själv kan läsa, utan tvärtom då behöver barnet många läsande förebilder för att få lusten och intresset för litteraturen (Norberg, 2003 s 111). Söderbergh (1988) säger att tidigt läsande barn lär sig genom läsning att förstå och behärska inte bara ord och ordformer i det skrivna språket utan hur ord kombineras och sammanfogas till satser och meningar. Genom tidig läsning får det lilla barnet nyckeln till böckernas värld och kan själv som en aktiv och givande part under de gemensamma lässtunderna dela med sig av sina litteraturupplevelser till den vuxne (Söderbergh, 1988 s 129 ff).

Högläsning ökar intresset för skriftspråket

Lästillfällen vid en tidig ålder spelar en stor roll för att barnet ska förstå vad skrift kan innebära hur den fungerar och hur den används (Svensson, 1998 s 138). Enligt Söderbergh (1988) kan böcker från tre- fyraårsåldern bli en rik inspirationskälla för den fortsatta skrivinläringen. Författaren säger att den tidiga läsningen leder till spontan skrivning, en fri skapande skrivning som ingår i förening med barns kontakt med lek, teckning och målning (Söderbergh, 1988 s 130 ff). Upptäckten av den fonologiska sidan kommer inte automatiskt hos varje barn utan de är beroende av yttre stimulans som språklekar, rim och ramsor. Övergången till det alfabetiska skriftspråket kan på så vis göras mjukare (Taube, 1997 s 129). Barn vänjer sig vid hur berättelser är uppbyggda när de får ta del av skriftspråket med dess

typiska ordval och satsbyggnad i ett sammanhang (Lundberg, 2003 s 63). Det är viktigt för skrivutvecklingen att man skriver meddelanden och gör anteckningar. Det är olika sätt att visa att skriften är ett sätt att kommunicera. Skolan är viktiga vägvisare för de barn som inte har dessa förebilder och stimulanser hemma (Norberg, 2003 s 26). Eftersom inte alla barn lär sig läsa och skriva på samma sätt är det viktigt att det erbjuds olika uttrycksformer och arbetssätt för barnen. Ett sätt är att ägna sig mycket åt högläsning och gemensamt skrivande runt detta. Då kan man anknyta barnens läs- och skrivupplevelser till deras egna erfarenheter och tankar (Björk & Liberg, 1996 s 12).

Hagtvét Eriksen (1990) menar att när vi läser tillsammans med barnen bör de sitta tätt intill oss och inte i en halvcirkel. De kan då långsamt upptäcka sammanhangen mellan ljudbilder och skriftbilder. Samtidigt får de följa läsriktningen och om barnen själva får vända blad inarbetas bokens "rytm". Man kan utnyttja lässituationen till att medvetandegöra språket, alltså prata om orden i boktexten. Men man får inte förstöra litteraturupplevelsen med många avbrott utan låta barnen styra efter sitt intresse (Hagtvét Eriksen, 1990 s 106 f). Det är viktigt att barnen ska få lära sig att skriva och läsa tillsammans med andra, både vuxna och barn. Det är den sociala samvaron och mötet med andra som kan mer, som ger barnet möjligheter på egna och andras villkor att växa (Björk & Liberg, 1996 s 13). Enligt Säljö (2000) är det genom deltagande i kommunikation som barnet möter och kan ta till sig nya sätt att resonera, tänka och handla (Säljö, 2000 s 115).

Högläsning ger gemenskap, närhet och trygghet

Det bästa är att börja läsa för sina barn redan den dag när de föds, det är lugnande och gör det lättare för barnet och föräldrarna att knyta an till varandra. Om man börjar läsa tidigt och gör det till en vana för sina barn blir barnen goda lyssnare och vill att någon läser för dem (Fox, 2003 s 34 ff). Vygotskij (1995) säger desto mer ett barn har sett, upplevt och hört desto mer det vet och har tillägnat sig, desto större mängd verklighetselement besitter det i sin erfarenhet (Vygotskij, 1995 s 20).

Auraldsson (2004) anser att berättarsituationen skapar en fantastisk gemenskap och närhet. Dörrar öppnas till barnens inre och ger uppslag till gemensamma samtal. Grundtrygghet skapas när de får lära sig att det mesta går att uthärda och att allt går väl till slut, något som alla barn borde få med sig ut i världen. Svårigheter och hemskheter kan torna upp sig men en

svag liten torparunge kan med mod och list klara sig bra och både besegra kungen och jätten. Man kan förmedla respekt för den avvikande och vidga barnens erfarenhetsramar (Auraldsson, 2004 s 39). Säljö (2000) hävdar att det vanligaste vardagssamtalet är den viktigaste komponenten i vår kunskapsbildning, den ger upphov till kunskaper och insikter som individen tar med sig och formas av (Säljö, 2000 s 47).

Föräldrarna får inte nöja sig med att man läser för barnen på förskolan och i skolan. Barnen behöver också känna närheten till föräldrarna när de läser för dem och därmed får de en gemensam upplevelse. Föräldrar bör få veta att de kan använda bokläsning som utgångspunkt till samtal om något som barnet är oroligt eller rädd för (Svensson, 1995 s 32 ff). Fox (2003) säger att föräldrarna kan visa sin kärlek genom att ägna ibland så lite tid som femton minuter om dagen till att läsa högt tillsammans med barnen och samtala med dem (Fox, 2003 s 26 f). Hallberg (1993) menar att den gemensamma läsoplevelsen får en naturlig förebildlig funktion och att högläsare och författare blir medfostrare. Barn kan identifiera sig med en individ i texten och utveckla ett ställningstagande till bokens händelser. Vi kan med bokens hjälp ge barnen en begreppsvärld och ett förhållningssätt med klara budskap för vad som på olika sätt skadar dem själva, medmänniskorna och omvärlden och förmedla inlevelsen i att andra människor blir glada, ledsna och sårade precis som de själva. Detta leder i sin tur indirekt till mognad (Hallberg, 1993 s 114). Vygotskij (1995) säger att sambandet mellan fantasins aktivitet och verkligheten är det emotionella sambandet. Varje känsla tar inte bara till sig de yttre, kroppsliga uttryck utan också ett inre som tankar, bilder och intryck (Vygotskij, 1995 s 22).

Högläsningen stimulerar fantasin

Lev Vygotskij anser att alla människor är kreativa, även det lilla barnet. Med minnet hör reproduktion ihop och det är en nödvändig förutsättning för tänkandet. Den kreativa aktiviteten gör att människan skapar något nytt. Denna kreativa förmåga kallar Vygotskij fantasi. Fantasi är en medvetandeform- kombinationsförmåga som hör ihop med verkligheten (Vygotskij, 1995 s 9). Ordet fantasi kommer från ett grekiskt ord som betyder ”göra synligt”. Med fantasin hjälp kan en historia göras synlig, så att den kan berättas som ett minne, som något självupplevt (Ärnström, 1995 s 31).

Vygotskij (1995) säger att hjärnan är ett organ som bevarar våra tidigare erfarenheter och främjar en återupprepning av dessa. Hjärnan kombinerar, bearbetar och skapar nya situationer och ett nytt beteende av element ur dessa tidigare erfarenheter (Vygotskij, 1995 s 13). Ärnström (1995) berättar att fantasin skapar ett bildspel eller en inre film. Bilderna finns sedan i vårt minnesarkiv och kan plockas fram när man behöver dem (Ärnström, 1995 s 31). Enligt Svensson (1995) så ska äldre förskolebarn och skolbarn få höra en del böcker med bara ett fåtal bilder. Barnens fantasi behöver inte styras av bilder. De kan själva få fantisera om personerna och miljöerna i boken (Svensson, 1995 s 31). Att lyssna till högläsning skapar andra upplevelser än att titta. I lyssnandet riktar vi oss mot vår inre bild, någon annan och fantasin. Lyssnandet aktiverar barnets passiva ordförråd och ökar koncentrationen (Hallberg, 1993 s 8). Norberg (2003) säger att har vi fantasi klarar vi bättre att lösa uppgifter och hantera problem (Norberg, 2003 s 92). Skönlitteraturen är kanske den litteratur som stimulerar fantasin mest. När vi berättar för barnen ger vi fantasin näring. Utan fantasi kan inget nytt hända (Auraldsson, 2004 s 39). Vygotskij (1995) säger att ju rikare verklighet, desto rikare möjlighet till fantasi. Genom fantasin tolkar vi känslor och erfarenheter eftersom känsla och förnuft hör ihop. Författaren anser att det är människans kreativa aktivitet som gör henne till en framtidsinriktad varelse, som skapar sin framtid och samtidigt förändrar sin nutid. Han menar att alla skapelser av fantasin är uppbyggda av element som hämtats ur verkligheten och ingår i en människas tidigare erfarenheter. Fantasins skapande aktivitet är direkt beroende av rikedomen och mångfalden i människans tidigare erfarenheter. Ju rikare en människans erfarenheter är, desto mer material förfogar hennes fantasi över. Ett barns fantasi är fattigare än en vuxens, eftersom dess erfarenheter är mindre rika (Vygotskij, 1995 s 9 ff).

Läsmiljön

I Chambers bok *Böcker omkring oss - om läsmiljön* säger författaren att var vi läser påverkar hur vi läser. Dessutom blir vi påverkade av vilken glädje, koncentration och utbyte vi har när vi läser. Det handlar inte bara om yttre förutsättningar, utan också om vi har de böcker vi vill ha, vårt humör, tiden vi har på oss och om vi blir störda. Om vi ska kunna hjälpa barn att utvecklas till intresserade, läsvilliga och tänkande läsare måste vi skapa en läsmiljö som gör det möjligt. De yttre förutsättningarna och den fysiska omgivningen behöver lämpa sig för läsning.

För eleverna i skolan blir det mycket lättare om det finns läsrum eller läshörnor, platser som bara är till för läsning och det bör vara en avskärmad, bekväm och inbjudande plats.

Avskärmar man läshörnan med en bokhylla ska böckerna vara vända ut mot klassrummet. Så att man i läshörnan bara läser och inte väljer böcker. Lämplig plats är inte skolans bibliotek eftersom där ska man kunna gå runt och prata när man letar fakta och lånar böcker (Chambers, 1995 s 9ff). Vuxna i skolan måste se till att eleverna får tid till läsning. Läsningen kan inte bara hänvisas till fritiden, många elever kan komma från hem där bokläsning inte ingår (Chambers, 1995 s 45). Björk & Liberg (1996) säger att tid till högläsning borde finnas i varje skola, inte bara när det blir tid över eller när barnen behöver omväxling. Det bästa är att avsätta en tid regelbundet, helst dagligen. Då vet barnen att de har något roligt att se fram emot. Förutom nöjet med högläsningen så får de dessutom förebilder från professionella ordbrukare hur skriftspråket används (Björk & Liberg, 1996 s 90). Ärnström (1995) säger att berättarstämningen är viktig och den bygger på direktkontakten med lyssnarna. Viktigt är att man inte berättar för snabbt utan ge lyssnarnas fantasi en möjlighet att verka i lugn och ro. Vara naturlig i sitt framförande och berätta eller läs gärna om något som du själv tycker om (Ärnström, 1995 s 47 ff).

Tillgång och tillgänglighet

Det som är oundgängligt för en god läsmiljö är lästid, högläsning, ett bra bokbestånd och lärarledda samtal där eleverna samtalar om böcker som de har läst (Chambers, 1995 s 50). Auraldsson (2004) säger att det är viktigt att miljön känns trygg och att barnen får tänka självständigt. En viktig regel är att man pratar i tur och ordning, en i taget. Att barnen lär sig att respektera vad andra barn säger är nödvändigt. Vuxna ska leda men inte dominera samtalet. Den vuxne kan visa barnet respekt genom att referera till barnens ord (Auraldsson, 2004 s 89). För att vi ska läsa måste vi ha böcker i olika kategorier tillgängliga. Läraren bör omge eleverna med de bästa böcker de kan hitta och sen får barnen välja fritt och skriva läsjournal för att de själva och läraren ska kunna se vad de har läst för böcker (Chambers, 1995 s 54). Enligt Söderbergh (1988) så måste det vara en hög konstnärlig och litterär kvalitet på de böcker man ger ett barn (Söderbergh, 1988 s 139). Taube (1997) menar att vi ska låta de äldre barnen läsa högt eller presentera sin favoritförfattare, detta medverkar till att de yngre får läsmodeller. Många gånger är det så att det finns böcker som passar men är för svåra för läsaren, då är högläsningen ett måste. Samarbete mellan bibliotekarierna och läraren kan öka möjligheterna att finna rätt bok för varje barn. Täta besök på biblioteken borde vara obligatoriskt så att barn lär sig hitta och uppföra sig (Taube, 1997 s 113 f). Lundberg (2003) säger att låna hem böcker garanterar inte goda läsare men handlingen i att låna visar sig att

bokläsning är något roligt och meningsfullt. Undersökningar visar att de barn som ofta lånar hem böcker har ett starkare läsintrasse och oftast läser bättre än de barn som inte lånar (Lundberg, 2003 s 64).

Presentation och skyltning

Chambers (1995) menar hur böcker presenteras för oss är viktigt och för att få denna fungerande läsmiljö behövs skyltning och utställning av böcker. När man skyltar med böcker ska man göra det där det finns gott om plats och är ljus. Skyltningen ska genast fånga uppmärksamheten och hålla den kvar. Som blickfång till böcker med anknytning till hästar kan till exempel en sadel hängas upp. Det är viktigt att utställningen underhålls så den inte ser sliten ut. Böckerna man skyltar med bör kunna lånas eller köpas (Chambers, 1995 s 30 ff).

Att välja böcker

Läslusten kommer när vi själva får följa vår smak och intuition när det gäller bokval. Barn behöver få leta reda på böcker som motsvar deras behov och stämmer med deras utveckling och personlighet. För att välja självständigt behöver vi pröva oss fram tillsammans med en van läsare. Därför är det viktigt att det varje dag finns tid till bokbotanisering i en fungerande läsmiljö (Chambers, 1995 s 12 ff). Björk & Liberg (1996) säger att barnen alltid bör uppmuntras att välja egna böcker att läsa. De kanske inte alltid kan läsa böckerna utan bara bläddrar och tittar på bilderna, men låt dem få göra det, för senare kanske de vill ha boken uppläst för sig (Björk & Liberg, 1996 s 90).

Vad säger läroplanerna om högläsning i förskolan och skolan?

I läroplanerna för förskolan Lpfö 98 och läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94 står det inget om högläsning. Men vissa av delarna i texten kan kopplas till rubrikerna i vårt arbete som visar vad högläsning kan leda till.

Förskolans uppdrag:

Barnen skall få stimulans och vägledning av vuxna för att genom egna aktiviteter öka sin kompetens och utveckla nya kunskaper och insikter. Detta förhållningssätt förutsätter att olika språk- och kunskapsformer och olika sätt att lära balanseras och bildar en helhet. Språk och lärande hänger ouplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling. Förskolan skall lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen (Lpfö, 98 s 10).

I målen för utveckling och lärande skall förskolan sträva efter att varje barn:

- Utvecklar sin förmåga att lyssna, berätta, reflektera och ge uttryck för sina uppfattningar.
- Utvecklar ett rikt och nyanserat talspråk och sin förmåga att kommunicera med andra och att uttrycka tankar.
- Utveckla sitt ord- och begreppsförråd och sin förmåga att leka med ord, sitt intresse för skriftspråk och för förståelsen av symboler samt deras kommunikativa funktioner (Lpfö, 98 s 12 f).

Skolan uppdrag säger ”genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva skall varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga” (Lpo94, s 9). Skolan skall sträva efter att varje elev ”utvecklar ett rikt och nyanserat språk samt förstår betydelsen av att vårda sitt språk” (Lpo94, s 11). Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola ”behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycker idéer och tankar i tal och skrift” (Lpo94, s 12).

PROBLEMPRECISERING

Vi vill undersöka när, hur och varför lärarna använder sig av högläsning och hur deras och elevernas läsmiljö ser ut i förskola och i förskoleklass. Vi strävar också efter att se om det finns skillnader mellan dessa verksamheter ifråga om högläsning och läsmiljön. Hur samarbetet fungerar med biblioteket i förskola och förskoleklasser vill vi också ta reda på. Vi ska intervjua elever i en förskoleklass om deras relationer och upplevelser kring högläsning. Dessa frågeställningar utgår vi ifrån när vi gör vår empiriska undersökning.

När används högläsningen i verksamheten?

Hur används högläsningen i verksamheten?

Varför används högläsning i verksamheten?

Hur ser läsmiljön ut i verksamheterna?

Hur ser samarbetet ut med biblioteket?

Vilka relationer har eleverna till högläsning i skolan och i hemmet?

Vilket engagemang möter eleverna i skolan och hemmet angående högläsning?

EMPIRISK DEL

Uppläggning och genomförande

Vi valde att använda oss av metoden kvalitativ intervju för att undersöka högläsningens och läsmiljöns betydelse i förskola och i förskoleklass och eventuella skillnader mellan de båda verksamheterna. Patel & Davidson (2003) säger att med kvalitativa intervjuer med en låg grad av standardisering ger man utrymme för intervjupersonen att svara med egna ord på de frågor som intervjuaren ställer. I den kvalitativa intervjun är både intervjuaren och intervjupersonen samverkande aktörer i samtalet. Syftet är att upptäcka och identifiera egenskaper och tillstånd i den intervjuades livsvärld eller uppfattning (Patel & Davidson, 2003 s 78).

Våra undersökningsgrupper består av åtta lärare. Vi intervjuar fyra kvinnliga lärare i förskolorna och de arbetar med elever i åldrarna ett till fem år. Lärarna har två till sexton års erfarenhet av sitt yrke. I förskoleklasserna intervjuas fyra kvinnliga lärare som har arbetat från sju till trettio år i sin yrkesroll och dessa lärare verkar med elever som är i sexårsåldern. De intervjuade arbetar som förskollärare, men i vår undersökning benämns de som lärare i förskola och lärare i förskoleklass. Barnen i vår granskning benämner vi som elever oavsett ålder. Intervjuerna används för att undersöka när, hur och varför högläsning brukas och hur läsmiljön ser ut i förskola och förskoleklass. Vi redovisar även en sammanställning av intervjuvaren av tjugo elevers relation till högläsning. Eleverna går i samma klass och är födda 1997 och 1998.

För att få kontakt med intervjupersoner åkte vi runt till förskolor och skolor i en liten kommun i södra Sverige. Vi berättade om vårt examensarbete som handlar om högläsning och läsmiljön och om vårt behov att få intervjuverka lärare i förskola och i förskoleklass. Vi lämnade också ett brev med mer ingående information (bilaga 1). I *Forskningsetiska principer* (2002) kan man läsa om informationskravet till undersökningsdeltagaren och deras uppgift i projektet och villkoren för deras deltagande. Det ska omfatta alla inslag i undersökningen som sannolikt kan tänkas påverka deltagandet som alltid ska vara frivilligt (Vetenskapsrådet, 2002 s 7). Alla var positiva till att vi skulle kontakta dem igen och bestämma tid för intervjun. Tidsaspekten gjorde att vi valde att göra våra intervjuer i verksamheter som låg i närheten av varandra i centralorten. Vi fick även tillfälle till att intervjuverka lärare i en skola och förskola i en by utanför närsamhället i samma kommun.

Elevintervjuerna gick till på följande sätt; en förfrågan om elevernas medverkan (bilaga 2) överlämnades och skulle godkännas av vårdnadshavarna. Vi bör inhämta vårdnadshavarens samtycke om de undersökta är under femton år (Vetenskapsrådet, 2002 s 9). En elevs vårdnadshavare svarade nej till sitt barns medverkan i vår intervjustudie. Vi började med att berätta för hela klassen vad en intervju är, hur det går till och varför vi vill intervjua dem. Sen valde vi att genomföra intervjun i ett klassrum som var välkänt för eleverna där vi kunde prata ostört. Eleverna blev erbjudna att en i taget att komma in i klassrummet och bli intervjuad. Alla utom en elev ville medverka. När de kom in i rummet blev de tillfrågade om de hade blivit intervjuade förut. Några enstaka hade blivit det i förskolan. De fick veta hur intervjun skulle gå till och att de svar de gav på frågorna skulle bli inspelade på band. Vi valde att spela in svaren eftersom då kunde vi ge hela vår uppmärksamhet till den som blev intervjuad. På detta sätt missade vi inga relevanta detaljer och missförstånd kunde elimineras i intervjun. Intervjuaren upplyste eleverna om att de inte bara kunde nicka eller skaka på huvudet till svar, eftersom det inte syns på kassetbandet. När de hade svarat på alla frågorna tackades var och en för att de hade medverkat i intervjun.

Vuxenintervjuerna utfördes på lärarnas arbetsplatser. Under den tid när läraren blev intervjuad erbjöd sig en av oss att hjälpa till i verksamheten eftersom de flesta intervjuades under sin arbetstid. Svaren på frågorna registrerades med hjälp av bandspelare. Intervjuerna skrevs ut i sin helhet utan redigering i löpande text och sedan gjordes en sammanställning av intervjusvaren. I texten som följer kommer resultatet av de åtta lärarintervjuerna redovisas. Svaren från alla lärare i förskolan respektive förskoleklassen har samlats och sammanställts under respektive frågeställning i intervjuerna. I resultatredovisningen kommer vi att använda oss av vissa utdrag från intervjuerna. Dessa används för att förtydliga och synliggöra svaren på våra frågor. Vi anser att svaren får mer dignitet när även intervjupersonens egna utsagor används i redovisningen av de sammanställda resultaten.

Redovisning av de sammanställda resultaten av lärarintervjuerna

Använder ni er av högläsning i barngruppen/klassen? Varför/Varför inte?

Alla förskolor använde sig av högläsning. Högläsning användes för att eleverna behövde varva ner, ge dem språket, språkförståelse, ordförståelse, lära sig att lyssna och sitta koncentrerat i en grupp. En del elever behövde högläsning mer för språket om föräldrarna var invandrare. Högläsning var viktigt för närheten och gemenskapen. Betydelsefull var också känslan och upplevelsen man fick tillsammans med eleverna när man läste högt.

Högläsning ingick i alla förskoleklasserna. Högläsningen användes språkförberedande och för att lära sig nya begrepp. Eleverna fick förståelse för vad det betydde och att de hörde språket. Eleverna fick lyssna till satsmelodin och lärde sig samtidigt nya ord och fick på detta sätt ett större ordförråd. Genom högläsningen var läraren en god förebild för eleverna. Högläsning gav en mysig stund.

När, hur och i vilken omfattning använder ni er av högläsning?

Omfattningen av högläsning i förskolan hade en spridning från dagligen till sporadiskt under veckan. Tillfällen när högläsning användes var ibland före middagen, under läsvidan, efter vilan, samlingen och vid speciella teman. Högläsning användes även vid traditioner, årstidsskiftet och när något speciellt skulle hända eller när något speciellt hade hänt. Tre av förskolorna berättade också att de använde sig av flanosagor. Det vill säga bilder till texten i sagan som man fäster upp på en tavla som är klädd med flanel. En lärare berättade om hur de använde sig av högläsning:

– Många gånger försöker jag välja böcker där man inte behöver visa bilderna, jag tycker att barnen ska få sin chans att få skapa egna bilder. [---] Många barn har svårt att skapa egna bilder idag, dom är så matade med att man ska visa bilderna i boken och de matas från TV och datorer. Och den där fantasin att skapa egna bilder när man förklarar något, det är inte alla som klarar det. Så man får försöka ge dem den utmaningen.

Under de dagliga fruktstunderna använde tre av förskoleklasserna sig av högläsning. Men det förekom sporadiska stunder med högläsning också. En av klasserna hade tjugo minuters schemalagd högläsning varje dag. Den fjärde klassen hade högläsning fyra eller fem dagar i veckan. I en av klasserna kom det en kvinna från "Allas barnbarn" och läste för eleverna en dag i veckan. Den dagen när kvinnan kom hade de ingen högläsning vid fruktstunden.

Pensionärer är involverade i projektet Allas barnbarn och de kommer till skolor och förskolor och läser för eleverna (se bilaga 3). En lärare berättade hur dom använde sig av högläsning på olika sätt:

– Ibland så har jag en bok där det inte är mycket bilder. Det är för att skapa bilder hos barnen själv. Ibland har jag bilder som jag visar under tiden som jag läser. Sen ibland har jag bara en bild och sen så gör vi en historia runt bilden tillsammans. Ibland har vi ritat, särskilt då om jag läser utan bilder. Sen så får de skapa sina egna bilder.

Analys A När, hur och varför används högläsning?

Förskolorna och förskoleklasserna använde sig av högläsning i stor utsträckning. En förskoleklass hade högläsning på schemat varje dag. Lärarna i förskolorna och förskoleklasserna förstod vikten av högläsning och vilka fördelar det fanns med att läsa högt. Alla var medvetna om att högläsning var bra för den fortsatta språkutvecklingen. Vi såg skillnader på hur högläsning användes i förskolan och förskoleklassen. Men det var skilda arbetssätt även mellan de fyra förskolorna och mellan de fyra förskoleklasserna och därför var det svårt att göra jämförelser mellan verksamheterna. När vi utgick ifrån våra rubriker i litteraturgenomgången blev vi uppmärksammade på att lärarna i både förskolan och förskoleklasserna ansåg att högläsning gav språkutveckling, gemenskap, närhet och att fantasin stimulerades. Det var ingen i de båda verksamheterna som nämnde högläsningens betydelse för att lära sig läsa och skriva.

Hur ser läsmiljön ut?

En av förskolorna hade ett sinnesrum. Det vill säga ett rum där man ska koppla av och ta det lugnt och använda sina sinnen till exempel synen och hörseln. Där fanns madrasser, rör med fiskar, kalejdoskop, discoboll, lampor med mera. De hade även ett litet rum med madrasser och kuddar. Personalen och eleverna på de andra förskolorna satt i en soffa och läste. Böckerna är placerade i ett bokstöd bakom dem. Så här berättade två lärare om sin läsmiljö:

– Vi har en soffa och två lampor som man kan rikta mot böckerna och vi har en bokhylla precis bakom där böckerna står synliga och bra, så att dom kan ta dem när som helst. Vi har allt från Pixi böcker, pekböcker till Pippi Långstrump och några spökhistorier så att alla kan få sitt.

– Först hade vi tjugo böcker, alla barn skulle låna varsin, det tyckte vi var jätteviktigt. Det var bara det att de inte såg utbudet, det blev för blarrigt. [---] Så nu har vi kanske fyra böcker i den ena bokstödet och tre fyra böcker i den andra, så nu är det översikt och vi väljer ut så att de passar i alla åldrar. Det finns en pekbok eller en med bilder med vardagliga saker så de kan känna igen sig och så finns det en mellanbok

med lite text, upprepningar och så finns det i regel någon som de små ofta väljer och Pettson eller lite svårare som tar lite längre tid. Så det är tanke bakom vilka böcker vi tar.

När förskoleklassen lyssnade på högläsning tillsammans i helklass satt de på golvet. Detta gällde alla klasserna. I två av klasserna fanns en soffa att sitta i, men den användes bara när det var få elever närvarande. I ett av dessa två klassrum fanns även en karmstol som avskärmades med ett skåp, så att det bildades en lugn hörna. En förskoleklass hade möjligheter att utnyttja många smårum som fanns på skolan. En lärare beskrev läsmiljön när kvinnan från projektet Allas barnbarn kom:

– När pensionären kommer och läser är det tolv stycken och deras små rumpor går precis in i vår hörnsoffa, så då sitter de tolv barnen i hörnsoffan där och pensionären framför dem på stol och det är ju mysigt.

Är ni nöjda med läsmiljön?

Tre av fyra förskolor är nöjda. Det fanns önskemål i den ena nöjda förskolan där de ville ha ett rum att kunna stänga in sig i för att vara ifred. I den förskolan som inte var nöjd där ville man att soffan skulle stå i ett rum som var lugnare. Alla lärare i förskoleklasserna säger att de var nöjda med läsmiljön. Så här sa två lärare om läsmiljön i skolan:

– Ja i huvudsak, det tycker jag. Visst hade man väl kanske velat ha varit i en liten myshörna och kanske lite mer ombonat, men det finns inte så stora möjligheter till det. Man får göra det bästa av den miljön, som man har.

– Jaaa, det är klart att man kan förändra genom att kanske dämpa ljud lite grann genom att sätta upp draperier eller sätta upp skärmar kanske, jag vet inte?

Analys B Läsmiljön

Soffan var den allmänna samlingsplatsen för högläsning i förskolan. I förskoleklasserna var det golvet som användes flitigt. I två av klasserna fanns en soffa men den utnyttjades sällan.

Förskolan hade på ett enkelt sätt synliggjort böckerna i ett bokstöd i anslutning till soffan. I förskoleklassen saknades denna möjlighet. Alla lärare verkade nöjda med den miljö de hade för högläsningen, de accepterade lokalerna som de var.

Samarbetar ni med något bibliotek?

Förskolorna blev inbjudna till teatrar, utställningar och bokombudsträffar. Alla förskolor lånade böcker på biblioteket. En av lärarna i förskolan visste inte om de har något samarbete med biblioteket för hon har inte jobbat där så länge. En lärare berättade om barnboksbibliotekarien:

- Biblioteket är bra, barnboksbibliotekarien är väldigt duktig så skulle det vara något så vet jag att hon hade ordnat det.

En av de andra lärarna berättade om bokombudsträffarna:

- Jag är bokombud, då blir jag kallad två gånger per termin till barnboksbibliotekarien, då får vi en utskrift av vad vi ska ta upp och information om nya böcker. Vi som är där får också utgallrade böcker.

Alla förskoleklasserna besökte och lånade böcker på huvudbiblioteket och skolbiblioteket. Samtliga fyra klasser gästade huvudbibliotekets projekt bokleken. Uppföljningen med att låna, läsa och återberätta skilde sig mellan de olika klasserna. Så här berättade en lärare om innehållet och uppföljningen i bokleken:

- Sexåringarna här har något man kallar för boklek, då åker man in till biblioteket så är det en barnboksbibliotekarie där inne som tar hand om oss. Hon berättar hur man hanterar böcker, hur man betar sig själv när man är på ett bibliotek och så där vidare på ett lekfullt sätt. Sen så får man lånekort där inne och så visar hon hur det går till, man får gå runt och själv stämpla och fixa. Sen slutar det med sista fjärde gången på vårterminen, barnen ska under den här tiden ha läst tio böcker. De tio böckerna ska dom redovisa för gruppen här. Föräldrarna får ju läsa dem för dem hemma, sen får de sitta i en ring och återberätta vad de handlar om. Så skriver man in i en folder, lästa böcker och datum och sen lämnar man in foldern. Den fjärde gången har man med sig foldern och då får man tillbaka en fin bok av biblioteket.

En annan lärare berättade om deras sätt att följa upp bokleken:

- Vi har ju haft bokleken tillsammans med huvudbiblioteket. Där vi går på tre besök och sen är det meningen att dom under detta arbetsår ska låna tio böcker och berätta för oss i skolan. Det ansvaret lägger jag över på föräldrarna, för jag känner att min tid inte riktigt räcker till för det. Men tyvärr blir inte resultatet så bra för det är inte många som tar sig den tiden att låna böcker. Min önskan är att de ska läsa dem hemma men att de ska ta dem till skolan och berätta dem för mig och det gör jag om de vill. Men det är tyvärr så att de inte går dit och lånar själv. Jag ger inte upp, jag får se om jag kan lyckas med det någon gång. Enstaka kanske två, tre gör det varje år. Jag önskar lite ansvar från hemmet. Om jag ställer upp och lyssnar på barnen borde de kunna läsa. Jag förtydligar vid varje föräldramöte att det inte behöver vara några långa böcker, utan att man tar sig den tiden och berättar lite om bilderna, ger barnen ord.

Analys C Samarbete med bibliotek

Förskolan fick ta del av det kulturella utbudet och var man bokombud fick man information från biblioteket. Alla förskolor utnyttjade biblioteket för att låna böcker. Förskoleklasserna hade ett naturligt samarbete med biblioteket genom bokleken, men det var inte alla lärare som

engagerade sig i det fortsatta lålandet efter dessa tre biblioteksbesök. Det verkade fungera bättre när skolan skötte utlåningen av de tio böckerna tillsammans med eleverna. Då läste föräldrarna böckerna hemma och så kunde eleverna återberätta böckerna i skolan.

Är det något övrigt ni vill tillägga om högläsning?

Två av lärarna i förskolan gjorde följande tillägg:

- Ge dem så mycket som möjligt och att det ska ske naturligt, men samtidigt hoppas man att det inte bara är här de får höra utan att också föräldrarna läser för dem hemma. Vi ska ju vara ett komplement till hemmet vi ska ju inte göra allt. Vi får pusha lite på dem och visa lite vad vi läser till exempel.
- Ja jag tycker det är jätteviktig, det är en gammal tradition som försvinner i och med all TV, datorer och video. Föräldrarna tror jag *inte* har mycket tid att göra det eller tar sig tid att göra det med sina egna barn. Nej därför så tycker jag det är viktigt för förskolan att göra det. Vi ska ju komplettera hemmet och vi har ju tiden.

Alla fyra lärarna i förskoleklassen hade något att tillägga:

- Språket får inte bli torftigare. Vi kan diskutera ord när boken är slut. Det är ett flöde med bilder för barnens ögon idag, de behöver inte skapa några egna, det är fix färdigt [...]. Jag tror inte böcker som regel är några favoriter idag. Jag tror det är filmer, barnen har äventyr varenda dag på TV. Jag är ledsen över det. Barn väljer nog böcker efter sina intressen, är det en hästtjej är det hästböcker.
- Nej det som är det viktigaste i detta sammanhang tycker jag är att de får varje dag någon form av antingen högläsning eller att de själva får ta en bok [---]. Vi har en rimbok där de får hjälpa mig att rimma. Det behövs inte mer än fem, tio minuter bara det blir kontinuitet.
- All läsning är viktigt för barn, det försöker man varje år förtydliga och verkligen trycka på betydelsen för språket för alla barnen. Ibland går det hem och ibland inte, man ser ju var det är en språkligt stimulerad miljö, där man är aktiv och verkligen har tagit det här till sig. Där man kanske redan innan de kommer till skolan har den rutinen att man läser för dem varje dag. Det märks ganska tydligt i deras begreppsbyggnad och förståelsen. Sen håller de ju på med väldigt mycket saker nu förtiden så det är kanske svårt att få dem i säng och då tar man inte den tiden och så är det TV: n som lockar, man sätter på en videofilm man sätter på ett band.
- Det är väldigt blandat vilka böcker som är populära. De plockar lite bland gammalt och lite bland nytt. Jag kan inte säga någon speciell. Vi misstänker att en del barn aldrig får något läst för sig.

Analys D Övriga tillägg om högläsning

Här återkommer lärarna till att de tyckte det var viktigt med högläsning. Föräldrarnas kunskap och engagemang kring högläsning var också viktigt, så att de kunde vara ett komplement med

förskolan och skolan. Farhågor fanns att TVn och datorerna tog mycket av den viktiga tiden som eleverna behövde för att umgås med sina föräldrar.

Redovisning av de sammanställda resultaten av elevintervjuerna

Tycker du om när någon läser för dig? Varför/varför inte?

Tre av tjugo elever tyckte inte om att någon läste för dem, en flicka och två pojkar.

De svarade att det var tråkigt. En av pojkarna som inte tyckte om när de läste för honom svarade att han hellre läste serietidningar. Eleverna som tyckte om att man läste för dem sa att det var roligt, spännande, mysigt, de fick veta grejer och att det var kul.

Hur känns det när någon läser för dig?

Bra, roligt och mysigt svarade de elever som tyckte om när man läste för dem, utom två som inte visste hur det kändes. De elever som inte tyckte om att man läste för dem tyckte det kändes dåligt, inte kul och en visste inte hur det kändes.

Är det någon som läser för dig hemma?

Tio av eleverna berättade att både deras mammor och pappor läste för dem. Sex elever svarade att mamma läste. En elev sa att pappa läste. Det fanns även några elever som hade syskon som läste för dem. Två elever svarade att ingen läste för dem hemma.

Så här svarade en elev:

– Ja ibland, men ibland så stödar dom.

Vem är det som väljer vilken bok ni ska läsa där hemma?

Sjutton barn svarade att de själva väljer vilken bok de ska läsa. Men det kan vara de och eller mamma, pappa och syskon. Och det var även ett barn som sa att det inte var någon som valde bok.

Är det någon som läser för er i skolan?

Femton elever svarar att fröken läste för dem. Fem elever säger att det inte var någon som läste för dem.

Vem är det som väljer vilken bok ni ska läsa i skolan?

Tolv elever säger att det är fröken som har valt och två att det var eleverna och nio säger att de inte vet.

Analys E Tycker du om när någon läser för dig? Bokval

Två av de tre elever som i första frågan svarade att de inte tyckte om att någon läste för dem, svarade att det var ingen som läste för dem där hemma. Av dessa elevsvar ser vi att de som inte får något läst för sig hemma, inte heller tycker om när någon läser för dem. I hemmet valde eleverna böcker för högläsning. I skolan var det fröken som valde bok enligt eleverna. Fem elever sa även att det inte var någon som läste för dem i skolan. Nio elever visste inte vem som valde bok i skolan.

Vem tycker du mest om att lyssna på som läser för dig? Varför?

Åtta barn tyckte mest om att lyssna på mamma. Sju tyckte mest om att lyssna på fröken, i detta svar ingick namnen på två lärarkandidater också. Tre lyssnade helst på pappa och fyra visste inte vem de tyckte bäst om att lyssna på och ett barn tyckte inte bäst om någon. Så här svarade några elever:

- Mamma, hon läser så fint.
- Mamma, för jag älskar mamma.
- Mamma och pappa, för jag har träffat dem allra flest gånger, mormor och morfar läser bara tyst.
- Mamma hemma, pappa bara gör så tyst sen bara bla bla bla.

Var vill du helst sitta eller ligga när någon läser för dig?

Hemma ville de flesta av eleverna sitta eller ligga i sängen. I skolan ville flertalet sitta eller ligga i soffan, eller föredrog de att sitta eller ligga på golvet. En elev ville ligga bakom soffan och en ville vara ifred när någon läste. Tre av eleverna ville sitta bredvid fröken.

Analys F Vem vill du helst lyssna på som läser för dig? Favoritplats

De flesta av eleverna ville ligga och sitta mysigt när de lyssnade på högläsning. Tittade man på läsmiljön i förskoleklassen så satt eleverna ofta på golvet och lyssnade till högläsning. I hemmet ville de flesta ligga eller sitta i sängen. Vi noterade skillnaden mellan läsmiljön i förskoleklassen kontra hemmiljön. När vi tittade på vad eleverna svarade så var det skillnad på

var de helst ville sitta och lyssna på högläsning. I skolan ville eleverna helst sitta eller ligga i soffan eller sitta eller ligga på golvet. Tre elever ville sitta bredvid fröken när hon läste högt

Sammanfattning av analyserna

Förskolorna och förskoleklasserna använde sig av högläsning i stor utsträckning. Lärarna förstod vikten av högläsning och vilka fördelar det fanns med att läsa högt. Alla var medvetna om att högläsning var bra för den fortsatta språkutvecklingen. Men det var ingen i de båda verksamheterna som nämnde högläsningens betydelse för att lära sig läsa och skriva. Lärarna verkade nöjda med den miljö de hade för högläsningen, de accepterade lokalerna som de var.

Förskolan fick ta del av det kulturella utbudet och de lånade böcker regelbundet. Förskoleklasserna hade ett naturligt samarbete med biblioteket genom bokleken. Föräldrarnas kunskap och engagemang kring högläsning var också viktig, de kunde vara ett komplement till förskolan och skolan med högläsningen. Farhågor fanns att TVn och datorerna tog mycket av den viktiga tiden som eleverna behövde för att umgås med sina föräldrar.

I elevsvaren ser vi att de barn som inte får något läst för sig hemma, inte heller tycker om när någon läser för dem. De flesta av eleverna ville ligga och sitta mysigt när de lyssnade på högläsning. Hemma ville de flesta av eleverna sitta eller ligga i sängen. I skolan ville flertalet sitta eller ligga i soffan, eller så föredrog de att sitta eller ligga på golvet. I hemmet var det eleverna som valde högläsningens bok. I skolan var det fröken som valde bok, enligt eleverna.

DISKUSSION

Vårt arbete om högläsning har varit givande, intressant och väckt många frågor och tankar. I och med detta arbete har vi fått en djup teoretisk kunskap i ämnet och även redskap för att i framtiden använda oss av ett medvetet arbetssätt som lärare. Vi vill knyta an till de inledande frågorna i vårt arbete; stämmer verkligheten med våra farhågor att boken är hotad? Nej i det stora hela kan vi inte uttala oss om bokens tillbakagång, men i vår begränsade undersökning så ser vi att så är inte fallet. Resultatet visade att högläsningen användes i förskolan och förskoleklasserna och i de flesta hem. Används högläsning som utfyllnad mellan andra aktiviteter i förskolan och skolan? Ja, men vissa verksamheter använder högläsning mer medvetet och andra utnyttjar högläsningen både sporadiskt och planerat. Hur kan vi då väcka läslusten? Genom en god läsmiljö med tid avsatt för läsning och genom att hitta en avskärmad och ostörd plats där läsning kan utövas. Det är även betydelsefullt hur böckerna presenteras för oss och vilken tillgång man har till dessa. Vi anser att intresserade läsare ger intresserade lyssnare.

I början av vår uppsats tar vi upp synen på barn, böcker och högläsningens historia. Det kanske är svårt att förknippa denna del med vårt arbete om högläsning. Men vi tycker att det ger en intressant bakgrund och en bra historisk tillbakablick på hur synen på barn, böcker och dess innehåll har förändrats. Det är viktigt att vi får kännedom om vår litteraturhistoria och genom detta avsnitt kan vi delge läsarna en liten del av den.

Vår empiriska undersökning valde vi att göra i förskolan och i förskoleklassen. I och med detta fick vi se olika verksamheter och deras arbetssätt med högläsning. Lärare tillfrågades om de ville bli intervjuade och alla lärare var intresserade av att ställa upp. De flesta av lärarna hade svårt att hitta en lämplig tid till intervjuerna men vi lyckades lösa detta på ett smidigt sätt. De som blev tillfrågade fick ett brev med information om vår undersökning. Några lärare ville veta frågornas utformning i förväg. Hade intervjupersonerna svarat annorlunda om de hade fått frågorna innan? Ja vi tror att det hade varit möjligt, eftersom intervjupersonerna hade kunnat förbereda sig inför frågorna och dess innehåll.

Vi använde oss av en kvalitativ intervjumetod och det kändes rätt för att det gav utrymme för intervjupersonerna att svara med egna ord på de frågor som vi ställde. Vi kände att vi kunde samverka med intervjupersonerna i intervjun och fick på detta sätt bra svar på alla våra frågor

i undersökningen. Hade resultatet sett annorlunda ut om vi intervjuat fler lärare? Ja, vi anser att resultatet med arbetet om högläsning kunde ha blivit annorlunda eftersom vår undersökning var begränsad och genomfördes bara i en kommun. Lärarnas arbetssätt ser olika ut på olika skolor och förskolor i landet.

Vi genomförde våra elevintervjuer med tjugo elever födda 1997 och 1998. En elev fick inte tillåtelse att medverka och en elev ville inte delta i intervjun. De övriga eleverna var ivriga och nyfikna på att medverka i vår undersökning.

Slutsatser

Högläsning användes i en större utsträckning i förskolorna och i förskoleklasserna än vad vi hade räknat med. En förskoleklass hade till och med högläsning på schemat varje dag. Detta tyckte vi var ett stort framsteg. Men vi upptäckte att i de flesta förskoleklasserna använde de sig av högläsning under fruktstunderna. Kan eleverna koncentrera sig på högläsningen samtidigt som de äter frukt? Både ja och nej, det kan vara beroende på antalet elever och vilken lokal man befinner sig i. Vi tror också att många lärare menar att de ”sparar tid” genom att ha fruktstund och högläsning samtidigt.

Vi anser att högläsningen borde få en mer framskjuten position på alla skolor och även förskolor. Vi menar att regelbunden, planerad tid för högläsning ska avsättas dagligen i verksamheten. Vår uppfattning är att både spontan och planerad högläsning borde finnas på förskolor och skolor. Under den spontana läsningen kan eleverna själva få välja tid, plats och bok. Inför den planerade högläsningen kan läraren välja passande litteratur för gruppen och även få möjlighet att förbereda sig. Björk & Liberg (1996) säger att tid till högläsning borde finnas i varje skola, inte bara när det blir tid över eller när barnen behöver omväxling. Det bästa är att avsätta en tid regelbundet, helst dagligen. Då vet barnen att de har något roligt att se fram emot (Björk & Liberg, 1996 s 90).

Att högläsning gav språkutveckling var alla lärarna överens om. Hallberg (1993) anser att ge barnet ett rikt och levande språk hör till de mest angelägna uppgifterna. Vi måste lyssna till dem, tala med dem, berätta för dem och läsa för och med dem. Vi måste helt enkelt skapa möjligheter för alla barn att utveckla sitt språk. Läsoplevelsen och barnboken är en väg till språket (Hallberg, 1993 s 5). Flera lärare framhöll vinsterna med högläsningen som även gav

närhet, gemenskap och att fantasin stimulerades. Men det var oväntat för oss att ingen nämnde att högläsning ger inspiration och intresse för läsning och skrivning. Norberg (2003) framför att omgivningen betyder mycket för barnets inställning till läsning och skrivning. Det är viktigt att det finns böcker och tidningar som vuxna läser och att vi läser sagor högt för barnen. Barnen härmar och låtsasläser ofta. Det är viktigt att barnen tycker det verkar roligt att kunna läsa och skriva (Norberg, 2003 s 26 ff).

Vi fann i undersökningen att det fanns begränsade utrymmen för högläsning. Golvet användes flitigt i förskoleklassen. Soffan var den dominerande sittplatsen för högläsning i förskolan. I de förskoleklasser där soffan fanns, användes den sporadiskt. Vi är medvetna om att det kan vara svårt att läsa för många elever åt gången och att en hel grupp elever inte får plats i en soffa. Men eleverna kan ha dynor som de kan sitta eller ligga på när de lyssnar på högläsning. Lärarna verkade nöjda med den miljö de hade för högläsning. Men vi saknade en ostörd plats för läsning i dessa läsmiljöer, förutom på en förskola i undersökningen. Men hade de förändrat miljön om de hade haft möjligheter? Handlade det om tid, pengar eller var det viljan som saknades för att en förändring skulle kunna ske? Eller var de inte medvetna om hur viktig läsmiljön var? Vi tror att de flesta nog var intresserade av att förändra läsmiljön men att olika faktorer styr dessa eventuella förändringar. Samtidigt tror vi att alla inte var medvetna om hur viktig läsmiljön var. Chambers (1995) säger att för eleverna i skolan blir det mycket lättare om det finns läsrum eller läshörnor, platser som bara är till för läsning. Det bör vara en avskärmad, bekväm och inbjudande plats. Avskärmar man läshörnan med en bokhylla ska böckerna vara vända ut mot klassrummet, så att man i läshörnan bara läser och inte väljer böcker (Chambers, 1995 s 37 f).

Presentationen av böckerna i förskolan och förskoleklasserna såg olika ut, men förskolans sätt att skylta med böckerna i ett bokstöd i anslutning till soffan var ett enkelt och bra sätt som vi förespråkar och som vi vill använda oss av. Chambers (1995) berättar att böckernas presentation för oss är viktig. När man skyltar med böcker ska man göra det där det finns gott om plats och där det är ljus. Skyltningen ska genast fånga uppmärksamheten och hålla den kvar (Chambers, 1995 s 12 ff).

Det är tydligt att föräldrarnas engagemang ökar när skolan lånar de tio böckerna. Jämfört med de föräldrar som själva förväntas låna böckerna och läsa dem. Då anser vi att lärarens tid är mycket väl utnyttjad när den används till bokutlåning. Man ska vara medveten om att många

elever inte har lika förutsättningar för att få stöttning av sina föräldrar och då har skolan ett ansvar för att alla elever ska ha samma möjligheter att möta litteraturen. De flesta skolor har dessutom skolbibliotek som kan utnyttjas och då behöver inte lånen ta så mycket tid i anspråk. Föräldrarnas kunskap och engagemang kring högläsning är viktigt, på så sätt kan de komplettera förskolan och skolan. Svensson (1995) säger att föräldrarna inte får nöja sig med att man läser för barnen på förskolan och skolan. Barnen behöver också känna närheten till föräldrarna när de läser för dem och därigenom får de en gemensam upplevelse (Svensson, 1995 s 32 ff). Skolbiblioteken, i hur stor utsträckning utnyttjas dom? Vi tror att dessa inte utnyttjas så ofta, det är nog mycket beroende på om det finns personal som är ansvariga för bokbeståndet och utlåning. Hur stora möjligheter har förskolan att använda sig av ett skolbibliotek? Det vet vi inte, men vi tycker att samarbetet mellan förskola och skola skulle kunna göra detta möjligt. Vi tänker först och främst på de förskolor som har långa avstånd till ett huvudbibliotek.

En del lärare berättade om sina farhågor att TV och datorer tog mycket av den viktiga tiden som barnen behövde för att umgås med sina föräldrar. Enligt Hallberg (1993) är föräldrarnas och lärarens högläsning en viktig motpol till massmediautbudet (Hallberg, 1993 s114). Vi menar att vi inte kan bortse från de massmediautbud som finns, men desto viktigare är att vi lyfter fram bokens och högläsningens betydelse och att vi skapar bra läsmiljöer.

I elevintervjuerna upptäckte vi att två av de tre elever som på första frågan svarade att de inte tyckte om att någon läste för dem, också svarade att det inte heller var någon som läste för dem där hemma. Är det eleverna som inte vill att någon ska läsa för dem, för att de inte tycker om att någon läser för dem? Eller tycker de inte om att bli lästa för, just för att ingen har läst för dem? Söderbergh (1988) säger att genom tidig läsning får det lilla barnet nyckeln till böckernas värld (Söderbergh, 1988 s 139). Fox (2003) anser att det bästa är att börja läsa för sina barn redan den dag när de föds, det är lugnande och gör det lättare för barnet och föräldrarna att knyta an till varandra. Om man börjar läsa tidigt och gör det till en vana för sina barn blir barnen goda lyssnare och vill att någon läser för dem (Fox, 2003 s 34 ff). Vi håller med författarna i deras utsagor, för vi anser att det är viktigt att man knyter an till barnen så tidigt som möjligt och gör en vana av lässtunderna tillsammans. Det är inte säkert att vi blir läsare bara för att vi blivit lästa för men det bäddar för en god fortsättning.

Undersökningen visade att fem elever sa att det inte var någon som läste för dem. Varför svarar dessa elever så? Känner de sig inte delaktiga i högläsningen? Kan det bero på det stora antalet elever i klassen? Vi tror att det kan bero på att lässtunden i skolan skiljer sig ifrån hemmets högläsning. I hemmet riktas läsningen mot den enskilda eleven och där ser även miljön annorlunda ut.

Tre elever svarade att de vill sitta bredvid fröken när hon läste högt. Är det kanske flera elever som önskar detta? Vilka brukar läraren sätta sig bredvid när det läses högt? Får alla elever denna möjlighet att sitta bredvid den vuxne? Vi anser att läraren ofta sätter sig bredvid den eleven som behöver stöd i sitt lyssnande och därigenom får inte alla den möjligheten att sitta bredvid läraren. Chambers (1995) säger att de yttre förutsättningarna och den fysiska omgivningen behöver lämpa sig för läsning. De yttre förutsättningarna kan förändra de inre, vända dem för eller emot läsning. När vi läser en bok vill vi ge den hela vår uppmärksamhet. Om vi ska kunna hjälpa barn att utvecklas till intresserade, läsvilliga och tänkande läsare måste vi skapa en läsmiljö som gör det möjligt (Chambers, 1995 s 9 ff).

Det framkom att det är eleverna som väljer högläsningens bok i hemmet. Men i skolan är det läraren som väljer bok. Varför finns det ingen variation på vem som väljer högläsningens bok i skolan? Vi vill gärna se att det sker en växling mellan eleverna och lärarna i bokvalet. Läroplanen för skolan säger ”genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar” (Lpo 94 s7).

Har vi uppnått vårt syfte?

Vi har läst litteratur, intervjuat lärare i förskolan och förskoleklassen och elever i skolan om högläsningen och läsmiljöns betydelse. Genom detta har vi uppnått första delen av vårt syfte. Utifrån våra slutsatser av dessa undersökningar kommer vi i vårt arbete som lärare att medvetet sätta högläsningen i fokus genom att ge högläsningen en förutbestämd och planerad tid varje dag. Högläsning ska naturligtvis också kunna användas spontant under dagen.

Betydelsen med högläsningen vill vi på ett enkelt och naturligt sätt delge föräldrar, elever och lärare och därigenom ge stöd och underlätta för föräldrarna att få kunskap om och ett

engagemang för högläsningen med sina barn. För att förskolan, skolan och hemmet ska komplettera varandra behöver vi kunna ställa krav på föräldrarnas samverkan.

Vikten av att vistas i en bra läsmiljö har vi tagit till oss och tänker använda oss av. Platsen som man sitter och läser på ska vara bekväm, avskärmad och ostörd. I vår undersökning säger lärarna att mindre grupper är att föredra när man läser för eleverna och liknande erfarenheter har vi också med oss. Skyltning och tillgången till böckerna är viktig i läsmiljön. Hur böckerna presenteras för oss är betydelsefullt, presentationen ska vara överskådlig och fånga vår uppmärksamhet. Tillgången till böcker ska vara riklig och därmed kan förhoppningsvis alla elevers önskemål tillgodoses i bokvalet. Vi är medvetna om att tillgången till ett huvudbibliotek inte är alla förunnat inom förskolan. Biblioteket kan ligga långt iväg och då har inte förskoleeleverna så ofta möjligheter att vara med och låna böcker. Därför vill vi undersöka förskolans möjligheter att låna på ett närliggande skolbibliotek. I och med detta så har vi grundlagt ett medvetet arbetssätt med högläsning i fokus som är en del i vårt syfte.

Uppslag för vidare studier

Vi vill intervjua barnboksbibliotekarier och få höra deras syn på högläsning. Vårt önskemål är att även fördjupa oss i ämnet berättarteknik. Att kontakta specialläraren som hade infört schemalagd högläsning är också ett av våra mål.

SAMMANFATTNING

Vi har tittat på forskningen om synen på barn, böcker och högläsningens historia och vad högläsningen kan ge. Vi utgick ifrån olika rubriker när vi undersökte högläsningens betydelse. Högläsning ger språkutveckling, högläsning ger inspiration att lära sig läsa, högläsning ökar intresset för skriftspråket, högläsning ger gemenskap, närhet och trygghet och högläsning stimulerar fantasin. Vad forskningen säger om läsmiljön har vi också lyft fram i vårt arbete. Vi undersökte även vad läroplanerna för förskolan och skolan framför om högläsning.

Syftet med vår uppsats var att undersöka användandet av högläsning och läsmiljöns betydelse i ett antal förskolor och förskoleklasser. Samt visa betydelsen av högläsning och en god läsmiljö. Resultatet av vår undersökning kan ligga till grund för ett arbetssätt som sätter högläsningen i fokus. För att få klarhet i detta syfte så intervjuade vi lärare i förskolor och i förskoleklasser och elever i sex till sjuårsåldern i en förskoleklass.

Av svaren från intervjuerna i vår empiriska del kunde vi utläsa att högläsningen användes i stor utsträckning men att det fanns skillnader mellan förskolorna och förskoleklasserna. De undervisande lärarna tog upp fördelarna med att läsa högt i verksamheterna och nämnde bland annat att högläsning gav språkutveckling och gemenskap. Det var ingen lärare som nämnde högläsningens betydelse för att lära sig läsa och skriva. Lärarna i förskolan och förskoleklassen verkade nöjda med läsmiljön för högläsningen och de accepterade lokalerna som de var. Förskolan fick ta del av det kulturella utbudet och de besökte biblioteket regelbundet. Förskoleklasserna hade samarbete med biblioteket genom projektet Bokleken.

Några lärare i undersökningen misstänkte att TVn och datorerna tog mycket av den viktiga tid som barnen behövde för att umgås med sina föräldrar. Föräldrarnas engagemang var ett viktigt komplement till förskolans och skolans arbete med högläsning.

Vi kunde utläsa i elevsvaren gällande deras relationer och upplevelser kring högläsning i skolan och i hemmet att de som inte fick något läst för sig hemma, inte heller tyckte om när någon läste för dem. Men ett stort antal av eleverna svarade att det var roligt, kul och spännande med högläsning. Flertalet av eleverna ville ligga och sitta skönt när de lyssnade på högläsning antingen i sängen, soffan eller på golvet när vi frågade om läsmiljön. I frågan om vem som valde högläsning bok svarade eleverna att hemma valde dom och i skolan valde fröken.

Resultaten av dessa intervjufrågor sammanställdes och analyserades efter varje avsnitt. Därefter följde en kort sammanfattning av analyserna.

I diskussionen tog vi upp resultatet av empirin. Vi ställde egna frågor och undringar och gav förslag på förändringar. Samtidigt kopplade vi till relevant litteratur som vi hade använt oss av i arbetet. Sedan beskrev vi om vi hade uppnått vårt syfte med vårt examensarbete och hur vi kan gå vidare med högläsning i fokus.

Vi vill ge högläsningen en medveten och spontan status med förutbestämd och planerad tid varje dag. Genom detta arbete vill vi delge föräldrar, lärare och elever information om betydelsen av högläsning. Vikten av att vistas i en bra läsmiljö är också betydelsefull i sammanhanget. Slutligen funderar vi på vidare uppslag för studier i vårt arbete om högläsning.

KÄLLFÖRTECKNING

- Auraldsson Kerstin (2004). *Börja berätta: om sagor och berättande samt sagotips i olika genrer 3.*, omarb.uppl Lund : Författarna och bibliotekstjänst AB
- Björk Maj, Liberg Carina (1996). *Vägar in i skriftspråket tillsammans och på egen hand.* Stockholm: Natur och kultur.
- Chambers, Aidan (1995). *Böcker omkring oss: om läsmiljö.* Originalets titel: *The reading environment* Stockholm: Norstedts Förlag AB.
- Fox, Mem (2003). *Läsa högt: en bok om högläsningens förtrollande verkan* Ystad: Kabusa böcker.
- Hagtvet Eriksen, Bente (1990). *Skriftspråsutveckling genom lek: hur skriftspråket kan stimuleras i förskoleåldern.* Stockholm: Natur och kultur.
- Hallberg, Kristin (1993). *Litteraturläsning: barnboken i undervisningen.* Solna: Ekelunds förlag AB.
- Kjersén Edman, Lena (2002). *Barn- och ungdomsböcker genom tiderna.* Stockholm: Natur och Kultur.
- Lindhagen, Marie (1993). *En säck full med sagor: ett jagstärkande sagoprojekt att användas i lässtimulerande syfte.* Solna: Ekelunds förlag AB.
- Lundberg Ingvar, Herrlin Katarina (2003). 1 uppl. *God läsutveckling: kartläggning och Övningar.* Stockholm Natur och kultur.
- Manguel, Alberto (1999). *En historia om läsning.* Originalets titel: *A history of reading,* Stockholm: Ordfront förlag AB.
- Nettervik, Ingrid (1994). *I barnbokens värld.* Malmö: Gleerups Förlag.
- Norberg Inger, redaktör (2003). *Läslust & Lättläst: att förebygga och reparera lässvårigheter och bevara läslusten.* Lund: Författarna och bibliotekstjänst AB.
- Patel Runa, Davidson Bo (2003). *Forskningmetodikens grunder.* Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2000). *Läroplan för förskolan 98* Stockholm: CE Fritzes AB.
- Skolverket (1998). *Läroplan för skolan 94* Stockholm: CE Fritzes AB.
- Svensson, Ann-Katrin (1995). 2 tr. *Språkglädje: Språklekar i förskola och skola* Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, Ann-Katrin (1998). *Barnet, språket och miljön: från ord till mening* Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, Roger (2000). *Lärandet i praktiken.* Stockholm: Bokförlaget Prisma P.A. Nordstedt & Söner AB.

- Söderbergh, Ragnhild (1988). 2 upplag. rev och utök. *Barnets tidiga språkutveckling*. Malmö: Gleerups Förlag.
- Taube, Karin (1997). *Läsinlärning och självförtroende*. 2 upplagan. Prisma P.A. Nordstedt & Söner AB.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer* Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Vygotskij, Lev S (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen* Originalalets titel: *Voobrazenie i tvorcestvo v detskom vorzraste*, Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Världens bästa myter och sagor i urval* (1995). Fjärde utgåvan redigerad av Erland Ehnmark, Jan-Öjvind Swahn. Stockholm:Natur och kultur.
- Ärnström,Ulf & Peter Hagberg (1995). 2, utök bil. *Berättarboken: en bok om att berätta med egna ord*. Stockholm: Kulturkemi.

Elektroniska källor

- http://www.allasbarnbarn.nu/mal_syfte_2004.htm 2004-11-10
- http://www.scb.se/templates/publodb/publikation_2725.asp&plopnr=1744 2004-11-18

BILAGOR

Bilaga 1

Information till berörda lärare

Hej vi heter Annika Svensson och Jaana Pettersson och vi läser sista terminen på lärarutbildningen med inriktningen: lek- utveckling - lärande på högskolan i Kristianstad. Vårt examensarbete ska handla om "Högläsning i en god läsmiljö". I vårt uppsatsarbete har vi behov av att intervjua verksamma lärare i förskolan och förskoleklassen. Intervjun beräknas ta ca 30 minuter och svaren kommer att registreras med hjälp av bandspelare. Namnen på undersökningsspersonerna kommer att avidentifieras och vid redovisningen av examensarbetet ska intervjupersonerna inte kunna spåras.

Vi är tacksamma om ni vill ställa upp och låta er intervjuas. Vi kommer att kontakta er igen för att förhoppningsvis bestämma tid för intervjun. Hoppas på er medverkan! Ni är viktiga för vår undersökning. Är det något ni undrar över eller vill anmäla ert intresse för att delta i undersökningen så kontakta gärna oss.

Vänligen/Annika Svensson telefon

Jaana Pettersson telefon.....

Bilaga 2

Information till berörda vårdnadshavare

Vi är studenter på Högskolan Kristianstad och kommer på olika sätt att försöka iaktta och dokumentera förskoleklassens/skolans verksamhet inom vår utbildning. En del av utbildningen är att vi ska följa och utveckla vår ledarroll genom videoinspelning. Vi kommer att diskutera filmen med vår handledare och i vår klass på högskolan efter praktiken.

Vi kommer eventuellt också att arbeta med bandspelare i samband med våra intervjuer.

Filmen och ljudbandet är vårt personliga ansvar både under och efter utbildningen.

Med vänliga hälsningar!

Tillåter ni att ert barn finns med på videoinspelning?

Ja

Nej

Tillåter ni att ert barn intervjuas?

Ja

Nej

Datum _____

Namn _____

Bilaga 3

Riksföreningen

ALLAS BARNBARN

för läsfrämjande
generationsmöten
i förskola och
förskoleklass

Projektet

ALLAS

BARNBARN

Mål och syfte

Vi vill

- skapa läslust hos barn redan innan dessa själva kan läsa
 - påverka barns språkutveckling
 - stimulera barns språkliga kommunikation
 - skapa möten mellan generationer och etniska kulturer

Syftet med projektet är att skapa förutsättningar för att uppnå målen, främst genom att

- skapa nätverk för samverkan
- ge förberedelse för läsverksamheten för den som är gäst i förskolan
- ge tips om god barnlitteratur och metoder för högläsning och berättande

Pensionärer samarbetar med yrkesverksamma bibliotekarier och förskollärare i förskolorna ("dagis") Gemensamt intresse: Barns språkutveckling och Läslusta samt generationsmöten. En barnbibliotekarie i kommunen/kommundelen är "spindel i nätet".

Pensionären är gäst i förskolan